

selection to the executive bodies, influence of civil society did not change substantially. Parliamentary coalitions, as well as before, are the agents of influence mostly of financially-industrial groups that traditionally mostly ganged orientation in support power or occupied opposition position in expectant of pre-schedule elections. But organizations of civil society, without regard to the increase of their quantity and quality changes due to wide volunteer motion, however mostly used as facilities of race for power (in Ukrainian realities it means a fight for financial resources). Other, after the influence on weak liberal-democratic institutes - more dangerous form of constitutional limitation is a taking "root" of informal, mostly clientela structures of elite groups inward formal institutes of executive, legislative and judicial power. Wide distribution of corruption becomes the consequence of it in a state machine. As a result of such addiction of informal principles in formal rules, constitutionally legitim institutes or limited in behalf on strategies of maximization of profit of individuals or elite cartels, or fully lose force.

Therefore instability of parliamentary coalitions in Ukraine is a complex problem that is conditioned, firstly, by the insufficient level of power institutionalization; secondly, by the present election formula that limits to possibility of electoral influence on quality composition of party lists; thirdly, by maintenance of all the same majority constituent in the electoral system, that promotes a parliamentary corruption and parliamentary changeability; fourthly, unformed of the integral system of separation of powers.

Depth of problem and specific of the formed clan-oligarchic model, to overcome that only not enough by expansion of political competition, still keeps the problem of emasculation of new political institutes specific extremely criminogenic political practices. Influence of "blackout factors" (foremost "sclerotic" influence of large political and economic groups, hegemony of populism and others like that) is still kept in the state. The like prevailing in future not only does impossible valuable and responsible coalition formation in parliament but also threatens converting of constitutional norms into scenery, undermines basis of potential public agreement, neutralizes the prospects of establishment of effective democratic rule in a country.

Key words: *parliamentary coalition, formal and informal political institutions hybrid (neopatrimonial) political regime.*

УДК 327.8

Н.В. Лепська

ГЕНЕЗА РЕФЛЕКСІЇ КАТЕГОРІЇ «СИЛА» В ГЕОПОЛІТИЦІ

У статті актуалізовано проблему генези категорії «сила» як однієї з фундаментальних в геополітиці. З'ясовується, що сприйняття суб'єктної організації світу через оптику силової демаркації знайшло своє обґрунтування ще в епоху античності, як, приміром, дихотомія «Суші» та «Моря», що увиразнює субстанційний дуалізм і притаманна світовим процесам упродовж тривалої історії людської цивілізації. Звернуто увагу на факт зневажливого ставлення в сучасній теорії геополітики до витоків теоретико-методологічного аналізу силового впорядкування світу, що суттєво обмежує дослідницьке поле геополітичних процесів сьогодення.

Ключові слова: *геополітика, сила, «морська сила», «суходільна сила», закони геополітики, геополітичний простір*

Геополітика є найдавнішою сферою політичної практики і водночас науковою дисципліною останнього покоління. Ще у працях видатних мислителів давнини,

середньовіччя та раннього Нового часу висловлювалися ідеї про визначальну роль територіальних інтересів та загалом географічного фактору у формуванні суспільно-політичного устрою і налаштуванні механізмів взаємовідносин між державами. Синтез ідей географічного детермінізму, цивілізаційних та воєнно-стратегічних концепцій, які вважаються теоретичними джерелами геополітики, у підсумку спричинив великонадійну інтегральну якість нового наукового знання, фундатором якого вважають Ф. Ратцеля, хоча сам термін «геополітика» ввів у науковий обіг у 1899 р. Р. Челлен. Починаючи з к. XIX ст., тобто з моменту свого наукового становлення, геополітика фокусувалася на дослідженні в часово-просторовій динаміці надскладних полісуб'єктних відносин (між національними державами, етносами, народами, націями, цивілізаціями, міждержавними альянсами тощо), в межах яких вибудовувалася та чи інша модель силової організації світу, де, використовуючи просторові технології політичної влади, одні виборюють собі місце в авангарді світових процесів, а інші зіштовхуються на їх периферію.

Спектр визначень геополітики дуже розлогий. На наш погляд, їх можливо дещо узагальнити, тож геополітику найчастіше розуміють як:

- *світоглядну доктрину, ідеологію*, що обґрунтовує зміст зовнішньої політики держави її національними інтересами у світовому просторі;
- *політику держави* у географічному просторі;
- *міждисциплінарну науку* зі своїм об'єктом, предметом і методологією досліджень, яка вивчає залежність міжнародних відносин і розвитку держав і народів від умов географічного простору;
- *систему знань* про організацію гегемонії і контроль влади над простором;
- *самостійну науку*, яка вивчає закономірності взаємодії політики із системою неполітичних факторів, що формують географічне середовище, а також закономірності розподілу і перерозподілу сфер впливу різних держав та міждержавних об'єднань у багатовимірному комунікаційному просторі;
- *науку про найвищий ієрархічний (глобальний) рівень ведення боротьби* між соціальними системами.

Така строкатість дефініцій засвідчує тривалість активної фази позиціонування геополітики серед інших політичних наук. До речі, це підтверджує ще й відсутність до сьогодні чіткої операціоналізації ключових категорій геополітики. І серед інших наразі актуальною, на нашу думку, є необхідність більш ґрунтовної рефлексії категорії «сила» саме в геополітичному вимірі, зважаючи на різноманіття концептуальних підходів щодо з'ясування сутності вкрай суперечливих процесів організації глобального життєустрою як в минулому, так і за сучасних умов, та й у прогностичних візіях майбутнього. «Сила» стала фокусом інтелектуального пошуку передусім західних дослідників (які є своєрідними засновниками науково-політичної моди у вивченні багатьох аспектів світової політики), а саме Х. Арентт, З. Бжезинського, І. Валерстайна, Дж. Галларотті, Р. Кеохейна, Г. Кіссінджера, Г. Моргентау, Дж. Найя, К. Норра, Дж. Стоссінджера, К. Уолтца та інших. Серед вітчизняних вчених відзначимо ґрунтовні напрацювання у цій проблематиці М. Капітоненка. Утім власне витoki геополітичної рефлексії категорії «сили» досліджені вкрай фрагментарно, більше того існує певне зневажливе ставлення в сучасній теорії геополітики до фундаментальних джерел теоретико-методологічного аналізу силового впорядкування світу, що суттєво обмежує дослідницьке поле геополітичних процесів сьогодення. Адже традиційно феномен «сили» з'ясовується через класичні праці А. Мехена, Ф. Ратцеля, Р. Челлена, Н. Спайкмена, К. Шмітта, проте інші, не менш змістовні і хронологічно більш ранні, залишаються за інерцією поза увагою. Тож *метою* нашої наукової розвідки є дослідження генези геополітичної рефлексії категорії «сила».

Передусім, слід виходити з того, що на час становлення геополітики (к. XIX – поч. XX ст.) геополітичний простір розглядали у двох форматах – морський та суходільний (континентальний), що обумовило поступове виокремлення в традиційній геополітиці двох парадигм – телурократичної («суходільна сила», «Land Power» або «влада Суші», від лат. *tellūris* «суша, земля, країна» і грец. *κράτος* «влада») та таласократичної («морська сила», «Sea Power» або «влада Моря», від грец. *θάλασσα* «море» і *κράτος* «влада»). Перша відстоювала тип цивілізації та державного устрою, що пов'язаний з колонізацією великого континентального простору, тому міць країни забезпечується шляхом її контролю над суходолом. Державний устрій і управління в телурократичній державі впорядковуються за принципом відносин «центр – провінції». Зразком телурократичної моделі держав вважаються стародавні Спарта і Рим; сьогодні до телурократії відносять, передусім, євразійські держави. Другий геополітичний напрям став апологією морського типу цивілізації та держави, яка внаслідок досить обмежених земельних ресурсів або особливого географічного положення, розвивається завдячуючи мореплавству, морської торгівлі та контролю над узбережжями. Тому таласократичні держави вибудовують модель за принципом «метрополія – колонії». Типовими таласократіями є стародавні Афіни і Карфаген, наразі такими вважаються атлантичні держави. Однак у чистому вигляді не існує телурократичної та таласократичної ідентичності держави, з плином часу та залежно від конкретної зовнішньої або внутрішньої геополітичної кон'юнктури країна здатна змінювати свою цивілізаційну самоідентифікацію.

Ідентитети цих двох типів геополітичних цивілізацій протилежні між собою. Телурократії властиві чітко визначені кордони, фіксований простір, ієрархічність, консерватизм, стабільність, що проявляється в осілості, стійких моральних і юридичних нормах, яким підпорядковується усе населення. Духовним стрижнем суходільної цивілізації є колективізм. Зазвичай, в суходільних державах панує авторитарний, ідеократичний суспільний устрій. Таласократія ж є більш динамічною, гнучкою, заохочує технічний прогрес, тут моральні і юридичні норми мають відносне значення. За своєю сутністю це демократія, торговельна (ринкова) цивілізація. Індивідуалізм – її найвагомніше суспільне надбання та духовне підґрунтя. Суспільству таласократії притаманний дух авантюризму, винахідливість та готовність жити в умовах ризику.

Тож, дві стихії, дві «сили» – Земля і Вода – символізують два способи людської життєдіяльності та дві стратегії суспільного розвитку. Таке дихотомічне розуміння світу скрізь його силовою демаркацією визначило так звані закони геополітики:

- *фундаментального дуалізму Суші та Моря*, який виявляється у геополітичній впорядкованості планети і в історичній типології цивілізацій. Цей закон є безумовною атрибуцією усієї історії людства і виявляється як діалектичне протиборство між суходільною і морською цивілізаціями, між державами, які уособлюють їх. Це протистояння закріплюється перемінним успіхом однієї з них в конкретний історичний період. Найбільш красномовного увиразнення дія цього закону набула за часів холодної війни між США (морською державою) та СРСР (континентальною державою);

- *синтезу Суші і Моря*, який актуалізує одне з ключових понять геополітики – «берегова зона», або «*Rimland*» – це прикордонна зона між морськими і континентальними державами, складний і вкрай суперечливий простір, оскільки в ньому потенційно закладена двоїстість, своєрідний «мікс» владно-цивілізаційних ідентитетів таласократії та телурократії; римленд об'являє Європу і оволодіння ним може мати вирішальне стратегічне значення для світового домінування тієї чи іншої держави;

- *посилення фактору простору в людській історії*, що обумовлено науково-технічним прогресом, удосконаленням системи озброєнь, суспільного розподілу праці,

розвитком торгівлі, врешті-решт поглибленням глобалізаційних процесів в межах бігаторівневого ойкуменічного простору, що у свою чергу засвідчує зміцнення позицій таласократії, але це не фінальна її перемога. У подальшому історична динаміка може привести до формування більш складних просторових моделей світу, адже крім телурократії і таласократії, визначають ще й аерократію (влада у повітрі), ефірократію (влада у космосі), медіакратію (влада у медіапросторі), когнітократію (влада у просторі смислів) і т.ін., які самостійної геополітичної ролі не здобули, але перспективи їх потужної участі у вибудовуванні нових моделей світоустрою не підлягають сумніву.

Варто наголосити на тому, що закони геополітики були сформульовані ще в минулому столітті. До того ж, ознайомлення з вагомою науково-теоретичною базою приводить нас до невтішного висновку щодо відсутності чітких посилань саме на реальні першоджерела (або ж авторство) цих законів геополітики. Хіба що закон синтезу Суші і Моря, що увиразнений феноменом римленду, надає підстави віддати авторство Н. Спайкмену, який увів цей термін.

Утім, створюється таке враження, що статусу законів вище надані твердження набули в працях російських геополітиків (на кшталт О. Дугіна) у 90-ті роки ХХ ст., які, так би мовити, «імплантуючи» геополітику як науку у пострадянський академічний простір, встановили своєрідну монополію на право ознайомлення тодішнього суспільствознавчого загалу з трендовою на Заході геополітикою, але ж через тенденційний російський фокус сприйняття. Тож ці три імперативних твердження стали тиражуватися в усіх підручниках з геополітики (до речі, і вітчизняні не є винятком). Й сьогодні ця традиція активно екстраполюється. Хоча відзначимо, є автори, що мають іншу власну позицію, як, приміром, М. Ашенкамф та С. Погорельська, які виводять в якості основного закону геополітики закон внутрішньої і зовнішньої експансії [1, с. 26], з чим резонно погодитися. Серед українських авторів безперечно слід згадати М. Дністрянського, який гучно наголошує на необхідності критичного переосмислення теоретико-методологічних здобутків фундаментальної геополітики з урахуванням нових реалій геокультурної та гео економічної взаємодії сучасних суб'єктів геополітичних процесів і формування конструктивно зрівноваженої геополітики [2, с.с. 11-13, 24-40]. Без сумніву, силові зрушення в сьогоденній геополітичній системі, розширення кількості суб'єктів глобальних політичних процесів, ущільнення просторових комунікацій засвідчують, що «класичні» закони геополітики недостатньо спроможні виражати динамізм і суперечливість нинішніх геополітичних реалій. Тому не дивно, що на шпальтах сучасних наукових видань ця проблематика активно обговорюється, стимулюючи подальший науковий пошук у сфері геополітичної теорії і практики.

Отже, активізація дослідницького інтересу має стосуватися й фундаментальних категорій геополітики, з яких одна з базових – «сила». Адже, очевидно, що і так звані класичні закони геополітики, і заяви про нагальність їх осучаснення так чи інакше ґрунтуються на підвалинах силової впорядкованості світу, зосереджуються на аналізі силових локацій сприйняття геополітичного простору, що дедалі стає усе більш складним і багатомірним. І, щоб запобігти своєрідній теоретико-методологічній монополізації в операціоналізації однієї з ключових категорій геополітики – сили, – проаналізуємо її витoki, що укорінені ще в античній історико-філософській царині. І, передусім, зосередимось на розмірковуваннях тих античних авторів, які несправедливо опинилися поза увагою теорії геополітики (адже про інших ще більш-менш змістовно йдеться практично в усіх підручниках з геополітики та публікаціях за цією проблематикою).

Американський історик Дональд Каган, досліджуючи специфіку античної військової стратегії і місце в ній силового компоненту, посилається на роздуми так званого «Старого олігарха» та Фукидіда. Щодо до першого, то, як пише Д. Каган, це

насправді невідомий автор, який залишив після себе чимало змістовних писемних артефактів, але деякі сучасні автори називають його Псевдо-Ксенофонтом, інші взагалі його напрацювання приписують історика Ксенофону. Проте більшість дослідників називають його «Старим олігархом» через антидемократичну тональність його творів, за стилістичними особливостями яких їх датують близько 420-ми роками до н.е. Міркування цього античного автора, на наш погляд, і заклали фундаментальні підвалини класичної геополітичної дихотомії Море – Суша, що визначає планетарний дуалізм морської та суходільної цивілізацій. Фукидід же настільки уславлений стародавній історик, що не потребує додаткової презентації своєї персони, а от його думки стосовно сили та потуги держави заслуговують більш прискіпливої уваги як теоретиків геополітики, так і тих, хто її практикує.

Тож, «Старий олігарх» говорить про характерні особливості Афінівської імперії як імперії нового типу. Вона була створена, як і її попередниці, мечем. Проте її влада базувалася не на величезній армії, що контролює безкрайні території, а на військово-морському флоті, що домінує на морі. «З тих, хто підкорюється афініям, держав, які знаходяться на материку, більші підкорюються через страх, а маленькі головним чином через нужденність: адже немає такої держави, яка б не вимагала для себе привезення або вивезення будь-чого, і значить ані того, ані іншого не буде у неї, якщо вона не стане підкорюватися господарям моря. Володарям моря можна робити те, що тільки іноді вдається володарям суші, – спустошувати землю більш сильних: а саме можна підходити на кораблях туди, де або взагалі не існує ворогів, або де їх небагато, а якщо вони наблизяться, можна сісти на корабель і піти, та, роблячи так, людина зустрічає менше ускладнень, ніж та, яка збирається робити подібне із суходільною армією» [3, с.68]. Таким чином, стародавній автор розуміє силу саме в аспекті її військового ресурсу в освоєнні простору та забезпеченні життєздатності держави, підкреслюючи очевидні переваги держав з морською орієнтацією: особливо висока мобільність, спритність, можливість уникати прямих зіткнень з ворогом, комерційний і військовий прагматизм. Ці ідентитети, до речі, знайшли своє подальше втілення і в сучасній рефлексії морської сили.

За аналітичною оцінкою «Старого олігарха» морські сили здатні здійснювати набіги на ворожі території, завдавати збитків ворогу без будь-яких суттєвих втрат для себе. Вони можуть долати великі відстані, що недосяжні сухопутному війську, можуть безпечно оминати ворожі землі, у той час як сухопутній армії доведеться робити прорив тільки через бій. Не меншою перевагою було й те, що морській силі не варто боятися неврожаїв, оскільки вона здатна і без того отримати усе те, що їй потрібно. Більше того, античний автор наголошує на уразливості тих сил, що є ворожими по відношенню до морських, адже у будь-якого материка є або ж берег, що виступає уперед, або ж острів, що знаходиться попереду, або ж будь-яка вузька смуга, тож володарі моря можуть, кидаючи на материку якоря, шкодити його мешканцям [3, с. 69]. Окрім цього, розмірковуючи про Афіни як потужну морську силу, стародавній автор вважає, що вона надає їм можливість контролювати транспортні лінії економічних зв'язків грецьких полісів, тим самим збільшувати своє багатство. Покращити ж розташування Афін було б здатне лише їх острівне положення, оскільки пануючи на морі і проживаючи на острові, афіняни могли б за власним бажанням завдавати збитків іншим, а самі ж разом зі своєю землею залишалися б неушкодженими. Таким чином, переваги морської сили беззаперечні. Позаяк «Старий олігарх» не абсолютизує географічний фактор, не вважає його таким, що надає певної фатальності зовнішньополітичній стратегії держави, натомість розглядає його лише як один з чинників успішної боротьби за панування в певному регіоні (Елладі), що може бути ефективно використаний, а може й так і залишитися статичною атрибутцією держави.

Фукидід у своїх роздумах ще більш влучно, віртуозно та красномовно характеризує феномен морської сили [4, с. 4-19]. Він трактує морську потужність як життєво важливий елемент народження грецької цивілізації і, зокрема, Афінської імперії. Адже спочатку з'являється флот, потім знищуються пірати і забезпечується безпека торгівлі. Як наслідок розпочинається накопичення багатства, що у свою чергу спричиняє виникнення міст-фортець. А це, врешті-решт, додатково збагачує і дозволяє створювати імперію, оскільки маленькі та слабкі міста (яких було досить багато) отримують безпеку та процвітання в обмін на свою незалежність.

Отже, безпека і влада, яких набула у такий спосіб метрополія, припускають розширення її імперської влади. Варто зауважити, адже Фукидід вважає, що імперська влада потенційно закладена у природі речей і є невід'ємною складовою будь-якого морського панування, що уперше було реалізовано на практиці тодішніми Афінами. Тож «імперськість» та морська сила міцно взаємопов'язані між собою. Фукидід пояснює: «Дуже незначними були морські сили еллінів як у стародавні часи, так і згодом. Ті міста, які ревно зайнялися мореплавством, досягли більшої могутності, видобуваючи собі багатства і розповсюджуючи своє панування на інші міста. На своїх кораблях вони нападали на острови і підкорювали їх собі, особливо ті, у кого своєї землі було недостатньо. Але на суходолі ніколи не дійде до такої війни, яка призвела б до виникнення потужної воєнної сили. Адже усі війни, що були, велися тільки між сусідами, і далеких завойовницьких походів за межі своєї землі елліни не здійснювали» [4, с. 13]. На думку Фукидіда, лідер Афін Перикл чітко усвідомлював усі переваги морської імперії, що є результатом інструменталізації морської сили, є важливим чинником афінської величі та напередодні Пелопоннеської війни він вважав, що вона закінчиться перемогою завдячуючи двом основним передумовам – володарюванню над морем та грошовим накопиченням: «Якщо вони нападуть на нашу землю суходолом, то ми нападемо на них на морі, і тоді спустошення навіть частини Пелопоннесу буде для них важливіше спустошення цілої Аттики. Адже у них не залишиться вже ніякої іншої землі, яку можна було б захопити без бою. Тоді як у нас багато землі на островах і на материку. Так важлива перевага на морі!» [4, с. 143].

У подальшому через рік після війни Перикл, намагаючись підбадьорити афінян, каже: «...Все ж мені хочеться вказати ще на одну перевагу...: міць нашої держави... Ви вважаєте, що владарюєте лише над вашими союзниками; я ж запевняю, що з обох частин земної поверхні, доступних людям, – суші та моря, – над однією ви пануєте цілком, і не лише тільки там, де тепер плавають ваші кораблі; ви можете, якщо забажаєте, владарювати, де завгодно. І ніхто, жоден цар, жоден народ не можуть тепер перешкоджати вам вийти у море з вашим потужним флотом» [4, с. 62]. Таким чином, саме завдячуючи наявності морської сили Афіни спроможні здобути безпрецедентну владу. Єдине, що може поставити під загрозу такий намір, це: по-перше, незаперечний географічний факт: метрополія цієї великої морської імперії – місто, що розташоване на материку, і тому воно уразливе для нападу з суші; по-друге, динамічний характер імперії, що полягав у її перманентній необхідності постійного розширення, однак зухвалі амбіції афінян щодо цього можуть спричинити зворотній ефект і згубити Афіни. З цього приводу дуже влучним буде звернути увагу на такий цікавий феномен давньогрецької культури і, зокрема філософії, що згадує і пояснює Д. Каган.

Виявляється, що греки вважали, що будь-яке благо, яке розтиражоване серед людей до надмірних обсягів, призводить поступово через чергу етапів до такого стану, яке вони називали «гюбрис». Подібні люди виходять за межі, що встановлені богами для людини. І тим самим викликають на себе божий гнів і божественну відплату. Такими були основні ідеї, які стали підґрунтям провісницьких практик оракула у храмі Аполлона у Дельфах, де були вирізьблені божественні попередження людині, яка жадала запобігти гюбриса:

«Пізнай самого себе» та «Нічого зайвого». Для греків V ст. до н.е. найбільш яскравим прикладом гюбріса була доля Ксеркса, царя Перської імперії. Адже його велич обернулася самовпевненістю, що призвела до спроби встановити свою владу над материковою Грецією та у подальшому до катастрофи [3, с. 52]. Тож, стародавні греки хоч і були затятими апологетами морської сили, що є неперевершеною у встановленні широких меж територіального владарювання, однак вони звертали увагу на деякі чинники, що відіграють роль своєрідних цензорів в експансіоністській політиці задля недопущення фатальної руйнації держави. По-перше, це легітимність морської сили, адже вона, як запорука створення імперії, має базуватися на легітимній владі метрополії по відношенню до союзницьких держав. До речі, міста-держави, що входили у заснований Афінами Делоський союз, вважалися саме союзницькими, а не колоніями у нинішньому розумінні. Тому Делоський союз став іменуватися імперією з позитивною конотацією цього слова, оскільки Афіни тут відігравали роль провідної держави-стратега, і учасники Делоського союзу не насиллям, а добровільно визнавали пріоритетну, керівну роль афінян. Перикл запевняв, що використання імперських ресурсів на афінські потреби не аналогічно тиранії, а є немов би платою за працю людини, що працювала за наймом. Тому у розумінні давніх греків імперії, засновані на легітимній морській силі, є такими собі імперіями нового типу (на кшталт Афінської імперії). По-друге, дотримання оптимальної міри (недопущення гюбрісу) у застосуванні морської сили, оскільки надмірність може спричинити необґрунтоване зростання експансіоністських апетитів метрополії, що тільки роздратує сусідні держави і спровокує їх потужну військову і моральну мобілізацію задля вчинення опору, унаслідок чого держава-метрополія може й втратити цей статус, а в гіршому випадку взагалі припинити своє існування. До речі, ці імперативні принципи не втратили своєї актуальності й до сьогодні і експансія деяких провідних акторів сучасної геополітики набуває вкрай загрозливих форм. Тому аналітичні роздуми античних авторів мають бути ґрунтовно усвідомлені сучасними геополітичними акторами.

Таким чином, категорія сили в геополітиці має тривалу історію рефлексії, що укорінюється ще в стародавні часи. Саме у працях античних авторів уперше актуалізується проблематика геополітичної потужності держави, чинників, що максимально уможливають її стратегічні переваги. Оскільки Афіни на той час вважалися найбільш успішною державою серед інших античних полісів, то саме їм було приділено левову частку усіх аналітичних розмірковувань античних авторів. Тож були з'ясовані ті параметри, які дозволили Афінам посісти чільне місце серед інших грецьких полісів і гідно здобути імперський статус. Найголовнішим поясненням такої впевненої активної геополітичної поведінки Афін є її морська сила. Саме сила з боку її морської орієнтації і була вивчена античними авторами. На суходільну ж силу вони звертали увагу настільки, наскільки це доводило унікальність і ефективність морської сили, тобто характеристика сили Суші виступала красномовним тлом щодо аналітичної оцінки переваг сили Моря. Тому не дивно, що категорія «сила» в геополітичному контексті відрефлексована античними авторами дещо однобоко і цілісного розуміння вона не здобула. Проте глибока аргументація морської сили значно розширює можливості подальших теоретико-методологічних та евристичних досліджень феномену «сили».

Список використаної літератури

1. Ашенкамф Н. Н. Геополитика: учеб. / Н. Н. Ашенкамф, С. В. Погорельская. – Москва : Академический Проект, 2010. – 447 с. ; Ashenkampf N. N. Geopolitika: ucheb. / N. N. Ashenkampf, S. V. Pogorelskaya. – Moskva : Akademicheskiiy Proekt, 2010. – 447 s.
2. Дністрянський М. С. Геополітика : навч. посіб. / М. С. Дністрянський. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2011. – 436 с. ; Dnistrianskyi M. S. Neopolityka : navch. posib. / M. S. Dnistrianskyi. – Lviv : LNU imeni Ivana Franka, 2011. – 436 s.

3. Каган Д. Перикл, Фукидид и оборона империи / Д. Каган // Творцы античной стратегии. От греко-персидских войн до падения Рима / авт.-сост. В. Хэнсон; пер. с англ. Б. Сыркова. – Москва : АСТ, 2015. – С. 44-78 ; Kagan D. Perikl, Fukidid i oborona imperii / D. Kagan // Tvoetsy antichnoy strategii. Ot greko-persidskikh voyn do padeniya Rima / avt.-sost. V. Khenson; per. s angl. B. Syrkova. – Moskva : AST, 2015. – S. 44-78

4. Фукидид История / Фукидид; пер. и примеч. Г. А. Стратановского. отв. ред. Я.М. Боровский. – Ленинград : Наука, 1981. – 599 с. ; Fukidid Istoriya / Fukidid; per. i primech. G. A. Stratanovskogo. отв. red. Ya. M. Borovskiy. – Leningrad : Nauka, 1981. – 599 s.

Стаття надійшла до редакції 10.10.2017 р.

N. Lepska

THE GENESE OF THE REFLEXION OF «POWER» CATEGORY IN GEOPOLITICS

The problem of the genesis of the category «power» (strength) as one of the fundamental in geopolitics is actualized in the article. From the moment of its scientific formation, geopolitics focused on the study of super complex polysubject relations, in which a certain model of the world's power organization was built, where some are taking the leading place in the forefront of world processes, while others are facing their periphery.

Now geopolitics is experiencing an active phase of its positioning among other political sciences. This is confirmed, for example, by the absence until now of a clear operationalization of key categories of geopolitics. Among other relevant, in our opinion, is the need for a more thorough reflection of the category of «power» in the geopolitical dimension. «Power» has become the focus of intellectual search primarily for Western researchers on many aspects of world politics. However, the very origins of the geopolitical reflection of the category of «power» have been studied extremely fragmentarily. Moreover, there is a certain inattention in the modern theory of geopolitics to the fundamental ancient sources of the theoretical and methodological analysis of the world's power architecture. This significantly limits the research field of the geopolitical processes of our time.

Thus, the article reveals that the perception of the subject organization of the world through the optics of power (strength) demarcation was justified in the era of antiquity, such as the dichotomy of «Land» and «Sea». It emphasizes the substantial dualism of the world processes during the long history of human civilization. The article draws attention to the geopolitical arguments of such ancient authors as «The Old Oligarch» and Thucydides. They understood the power precisely in the aspect of its military resource. Emphasized the obvious advantages of states with naval orientation: special mobility, agility, the possibility of avoiding direct encounters with the enemy, commercial and military pragmatism. These conclusions were further embodied in the modern reflection of sea power. Ancient authors substantiate the geopolitical success of Athens precisely by the presence of sea power in it. Sea power allowed them to legitimately pursue an expansionist policy with respect to other Greek policies. By the way, ancient authors noted that the naval power will be effective only if its legitimate use and unreasonable expansion. Otherwise, this will lead to the phenomenon of «gybrys», that is, the destruction of the state.

Since ancient authors have slightly idealized the Sea Power, this has led to a certain underestimation or fragmentary exploration of the Land Power. Therefore, it is not surprising that the category of «power» in the geopolitical context was reflected by ancient authors with a slightly one-sided and holistic understanding it did not receive. However, the deep argument of the Sea Power greatly expands the possibilities of further theoretical, methodological and heuristic studies of the phenomenon of «power».

Keywords: geopolitics, power, «sea power», «land power», geopolitical laws, geopolitical space.